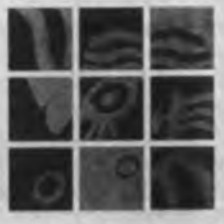

זוהר ושקט
אפוקליפטי

יהודית מוסל אליעזרוב: עקרת
הבית: הוצאת הקיבוץ
המאוחד; 1997; 47 עמ'

יהודית מוסל אליעזרוב

עקרת הבית

הסמוי, המוליך מן החי לדומם ו"בעויות גסיסה", יש יד שהנחתי על לבי/ לא נתנה לנשמת לפרוח, עד "שנשמתה ידי מלבי" (עמ' 38). המשוררת מעניקה לשני שירים קצרים את כותרת המתמצת: "קרובים, זרים, מוות" ודוחסת לתוכם: תמונת בית יהודי, פרעות תרפ"ט בחברון, קללות בידיש, הומור מקאברי, "מלאך מוות (שנשא אשה", מנזר נוצרי, גולגולת צפה על פני המים (הישר מ"פרקי-אבות") וסיום פרוזאי סתום: "פתאים, בגיל שנתיים/ נלקחו הוריו/ והוא הוסתר בכפר קטן/ בדרום הולנד" (עמ' 34,35). פחד המוות והמוות עצמו השולטים בשירים האלה, מסתיימים בהישארות הגוף.

פרוזה מנוקדת בשורות מקוטעות מספרת את הסאגה המשפחתית של המחברת, בחמישה שירים קצרים בני 8-12 שורות. אינני יודע אם שורת השיר "המון קרובי משפחה חיים ומתים/ הצובאים פתח הכובה פראל ז'ל/ לקך ועוגות גבינה חולקת היא/ בפנים אורות לישנה טובה, מעלה אותה לדרגת שירה; אך השיר החמישי, העובר מ"חצר היישוב", "בחלל ירושלמי מקומר" (בשיר הראשון) אל "בית אריאל/ בית ראשונים בראש-פינה", משתחרר מהפרוזה אל השירה האקספרסיבית, המנסחת שורות כגון "איבר זכרותך ממורס/ רקמה שרירית של וידיים, עצבים, גידים/ בחתך רוחבי", או "שימת כיס הורע/ בתמיסת פורמאלין למשמרת" (עמ' 33).

המעברים החדים בין ריאליה פרוזאית חילונית, לטקסיות פולחנית וייצירת, משתקפים גם בשפה. לשון תנ"ך, מישנה ומדרש, רקומה מונחים מתחום הקולנוע, הגיאולוגיה והביולוגיה, ומעלה את הקורא אל חביוני הפילוסופיה. מתוך "רקב אורגני" (עמ' 37), "נוצרים חיים" ומ"קול אשה יחיל במים", שנולד מ"קול ה' יחיל מדבר" שבתהילים כט', 8, עולה "בלדה סקוטית עתיקה בלבוש בשר ודם" (עמ' 37). ואהבה, חום וארוטיות כבר הוכרנו ו"כשאני מתבקת את בתי הקטנה, החושנית, -- אני מכירה את תחושת הגבר הבעול"

(עמ' 15), ו"ציפור טרופית, זכר סוגני/ מת בכלוב בחדר בתי" (עמ' 16), וזאת הציפור שהיא נקבה בתאריה וזכר במבנה הלשוני שלה; הוא "הקול הזוכר (מלשון זכר) והוא בת קול/ (לשון נקבה) והוא דמון?" (לשון זכר שהיא נקבה); וב"מקווה טהרה לנידה ולמת משתובב מנגד, איבר זכרות מפואר" (עמ' 29).

הרבה פנים לספר ואפילו נגיעה בפוליטי, עם "מחנה פליטים נטושי", "מוסלמים שובתים, היושבים משוכלות בכיכר", המעלים בזכרוני את יעקב אבינו ששיכל את ידיו, כמי שידע את העתיד, ו"צעיר ערבי שותק/ משתתף בכסף הג'יהאד" (עמ' 45).

הספר מסתיים בשיר מנוף ארצנו, בה נחלי האכזב יצופו מים/ ויגרפו כולם; ובאמת, אלה "טרשים מכוסים בשלג/ של ארץ צפון"; ובאמת, זה נוף אנושי, עם "נאמנות לתורה המארכיסטית/ עם חיתמות של חכמי ציון/ בצרוף מגילת יוחסין", עם "תמר היושבת על אדמה ריקה". מי היא תמר? ומהו שם הספר כולו? "עקרת הבית"? מה היא שייכת לכאן, והלא היא עצמה אינה עקרה כל עיקר, ונתנה לנו ספר מלא תהפוכות, שכל כוחו בסתום, בטמיר ובנעלם. לא נשאר לי אלא לקרוא בספר מחדש; אולי יתגלה לי סוד; אולי "פתאים אגלה עוד ירח ועוד ירח" -- בוהר ושקט אפוקליפטי" (שורה אחרונה של הספר). אולי.

שמואל שחל

בניגוד לבור
המים

צביה בן-יוסף גינור, אשה בור:
הקיבוץ המאוחד; 1997; 48 עמ'

בהגדרתו לביטוי "אין הבור מתמלא מחולייתו", מילון אבן-שושן מספק לנו את ההסבר הבא: "מי הגשמים היורדים במישרים אל הבור דרך פיו אינם מספיקים למלאו, אלא יש צורך בתעלות או בצינורות כדי לאסוף את המים הזורמים ולמושכם לבור, משל לאדם או לחברה מצומצמת שאינם יכולים להתפרנס מעצמם בהיותם מנותקים מחברת אחרים. "נסיונה של אשה בוגרת להתמיד בכוחות עצמה עם חוויות של איבוד נפש קרובות, עם תחושות נתק, ריחוק מהמולדת וגעגוע אליה - זהו המוטיב המרכזי המלווה את שירי "אשה בור", ספרה השלישי של צביה בן-יוסף גינור. למעשה, כבר בשיר הפותח מרימה המשוררת את כפפת האתגר, כמו באה להצהיר שאכן יש ביכולתה, בניגוד לבור המים, להתמלא מתוכה, ולגייס את משאבי הגוף והנפש הנחוצים על

מנת להתגבר על החסרים שנפערו בחייה: "אשה צריכה להתמלא/ מחולייתה, אשה בור, / אשה סיד לבן להתקלף. // מדובר באצילות העמידה/ במבנה העמוד, חוק השלד/ מדובר בנפח החלל. // אשה מלאה עבר מתמלאת/ באוויר רע שאינו מאבד טיפה. / אשה בור סוד ואין לה שיח/ ושיג אלא עם ההד. // אשה עמוד אד/ כלילה, ביום. היום" ("בור", עמ' 17).

הנתק, החסר, תחושות המועקה והמצוקה הנובעת מתוך חוויות של אובדן ושכירת רצפים קיומיים סדורים - כל אלה הם, כידוע, סממנים אופייניים של השירה המערבית, בניגוד לשירה המסורתית במזרח הרחוק, הפועלת דווקא מתוך תחושה של מלאות, תוך שהיא משרטטת תמונה קצרה ותמציתית של עולם שלם ועגול. "כדאי לטייל סביב לעולם כדי לצמצם את ההבדלים ולחזור/ לנקודת המוצא", כותבת המשוררת בניסיון להתוות עיגול, אי יותר נכון, מעין סגירת מעגל, שיש בה כוח של ריפוי, ומוסיפה: "בינך עולם כמנהגו ינהג. נסעתי הלך וחזור והבאתי לי/ חוט. / עכשיו אני טויה ריחות כמרקחת: פטל ומשי וששר/ שאני זוכרת מה היה לפני המסע ועכשיו הם עיגול" ("אמר קהלת", עמ' 10). הריחות הם מה שנותר מתרמיל המסע, מרקחת של זכרונות העשויה לגשר בין נקודות ציון שונות במרחבים של זמן ומקום. צביה בן יוסף גינור היא ילידת הארץ וחיה שנים רבות בארצות הברית, שם היא משמשת כפרופסור לספרות בסמינר התאולוגי בניו-יורק. לא פלא, אפוא, שהיא נותנת ביטוי חזר ונשנה למצב של "אני במזרח ולבי במערב". ולאנשים בארץ ישראל, שחלקם הלכו

כבר לעולמם, הם נדבק יסודי במצבה הקיומי ובעולמה השירי. חומרי כתיבה מסוג זה מועדים, אולי, לפורענות, בייחוד בבואם להתרגם לשפה של שיר; אלא שהמשוררת יודעת להמיק ממלכודת הקיטש והנוסטלגיה הנולית. הלשון בשירים אלה רוויה להפליא, מדודה, קצבית ומאופקת, גם במקומות בהם ניכר